

УДК 159.0:34
DOI: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-27

Т.Л. ШЕПЕЛЕНКО,
*кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін Криворізького факультету
Дніпропетровського університету внутрішніх справ*

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮРИДИЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Статтю присвячено теоретичному аналізу проблеми психологічної готовності до професійного самовизначення майбутніх фахівців юридичної сфери. Розглядається варіативність підходів науковців щодо трактування поняття «психологічна готовність» та робиться висновок щодо її сутності як складного особистісного утворення, багаторівневої та багатопланової системи якостей і властивостей особистості, особливого стану, що складають складну динамічну структуру, яка включає в себе взаємодетерміновані структурно-функціональні компоненти: змістовий, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, особистісний, оцінювальний. Обґрунтовується детермінаційний зв'язок специфіки компонентного змісту психологічної готовності до професійного самовизначення у контексті психологічних особливостей юридичної діяльності.

Подано характеристику змісту психологічної готовності до професійного самовизначення відповідно до визначених структурно-функціональних компонентів. Розглядається психологічна готовність до професійного самовизначення з позиції надзвичайної складності юридичної праці, що потребує: оволодіння загальнотеоретичними, спеціальними юридичними і психологічними знаннями, вміннями і навичками; професійної спрямованості пізнавальних процесів; сформованості мотиваційно-ціннісної готовності до професійного самовизначення; здатності управляти своїми діями в екстремальних ситуаціях професійної взаємодії; мобілізації внутрішніх сил для визначення тактичних і стратегічних цілей тісного взаємозв'язку і взаємообумовленості емоційної і вольової сфер особистості; сформованості особистісних і професійних якостей юриста, які відповідають об'єктивним вимогам професії. Подальші наукові пошуки розглядаються в аспекті дослідження психологічних умов поглиблення професійної спрямованості психологічної підготовки майбутніх юристів як важливого чинника їх професіоналізації на етапі навчання у виші.

Ключові слова: професійне самовизначення, психологічна готовність, компоненти структури психологічної готовності, компонентний зміст психологічної готовності.

Статья посвящена теоретическому анализу проблемы психологической готовности к профессиональному самоопределению будущих специалистов юридической сферы. Рассматривается вариативность подходов ученых к определению понятия «психологическая готовность» и делается вывод относительно ее сущности как сложного личностного образования, многоуровневой и многоплановой системы качеств и свойств личности и особенного состояния, которые составляют динамическую структуру, включающую в себя взаимодействующие структурно-функциональные компоненты: содержательный, познавательно-операционный, эмоционально-волевой, личностный, оценочный. Обосновывается детерминационная взаимосвязь и взаимообусловленность специфики компонентного содержания психологической готовности к профессиональному самоопределению в контексте психологических особенностей юридической деятельности.

Представлена характеристика содержания психологической готовности к профессиональному самоопределению в соответствии с выделенными структурно-функциональными компонентами. Дальнейшие научные поиски рассматриваются в аспекте исследования психологических условий углубления профессиональной направленности психологической подготовки будущих юристов.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, психологическая готовность, компоненты структуры психологической готовности, компонентное содержание психологической готовности.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах прогресивного розвитку і становлення України як європейської правової держави посилюються вимоги до професійної підготовки фахівців юридичного профілю, що суттєво залежить від обґрунтованого і свідомого професійного самовизначення, яке в психології розглядається як процес здійснення аналізу внутрішніх ресурсів особистості, здібностей майбутнього фахівця і зіставлення його результатів з вимогами професії у контексті самостійного вибору професійної діяльності. Адекватне професійне самовизначення майбутніх фахівців галузі права є також важливим чинником їх професіоналізації на етапі навчання у виші.

Тому одним із важливих питань в житті кожної людини, її професійній кар'єрі є питання про усвідомлений вибір професії і оволодіння нею. Базисною основою професійного самовизначення виступає психологічна готовність, яка як інтегрована якість, складна динамічна структура, сукупність інтелектуальних, емоційних, мотиваційних та вольових сторін психіки людини в їх співвідношенні із зовнішніми умовами, виступає визначальною передумовою усвідомленого вибору і успішного оволодіння професією та ефективності подальшої юридичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні основи проблеми професійного самовизначення молоді висвітлюється у працях Г. Балла, Є. Борисової, Є. Головахи, С. Гончаренка, О. Климова, С. Крягдже, Н. Кузьміної, Є. Кучеренко, В. Лісовського А. Маркової, Р. Немова та ін.

Аналіз літературних джерел виявив інтерес науковців до психологічних аспектів професійного самовизначення фахівців юридичної сфери в процесі дослідження інших проблем, зокрема, формування властивостей і якостей особистості юриста, професійної самосвідомості та Я-концепції майбутніх юристів (Р. Каламаж, Т. Кушнірова та ін.), професійних ціннісних орієнтацій (О. Мурзіна); розвитку психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності (Ю. Бойко, С. Гіренко, В.Лазарева та ін.); психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів (О. Котикова).

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на певну кількість досліджень проблема психологічної готовності майбутніх фахівців юридичного профілю до професійного самовизначення потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у здійсненні теоретичного аналізу проблеми психологічної готовності до професійного самовизначення, обґрунтуванні особливостей компонентного змісту психологічної готовності у контексті специфіки юридичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розв'язання означеної проблеми потребує з'ясування сутності поняття «професійне самовизначення». У науковій літературі не існує єдиного визначення цієї дефініції. Так, С. Гончаренко зазначає, що «професійне самовизначення – це процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності, який полягає в усвідомленні особистості себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності, передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з психологічними вимогами професії до спеціаліста» [4, с. 376]. Р. Немов професійне самовизначення означає як «свідомий вибір людиною професії для себе» [8, с. 200]. Як багатомірний, багатоступеневий процес співвідношення людиною власних життєвих цілей, нахилів, здібностей з об'єктивними можливостями їх реалізації, а також умовами, які створюють для цієї реалізації конкретні види діяльності, розглядає професійне самовизначення А. Маркова [5, с. 200].

Узагальнюючи думки науковців, можна стверджувати, що професійне самовизначення як комплексне психологічне явище являє собою процес здійснення майбутнім фахівцем аналізу внутрішніх ресурсів і зіставлення його результатів з вимогами професії. Як складний, тривалий і багатоплановий процес вибір професії найбільш інтенсивно здійснюється у юнацькому віці. Оскільки у ситуації вибору опиняється безпосередньо професія, що відпо-

відає особистісному потенціалу згідно з життєвими планами й очікуваннями особистості, вибір професії, потребує, з одного боку, ознайомлення зі змістом і перспективами розвитку професій, формами та умовами їх здобуття, вимогами професій до особистості, а, з іншого, – виявлення власних інтересів, схильностей і здібностей, мотивів вибору професії, особистісно значущих якостей, важливих для майбутньої професійної діяльності.

Виходячи з вищезазначеного, можемо стверджувати, що вибір професії визначається сукупністю об'єктивних і суб'єктивних чинників. При цьому, як свідчить практика, суб'єктивні чинники прийняття рішення на цьому етапі не завжди є домінуючими. Процес професійного самовизначення відбувається переважно під закономірним, але не завжди усвідомленим впливом зовнішнього соціально значущого оточення, що формує стереотипне уявлення молоді про професію юриста. Відсутність належних знань про зміст юридичної діяльності, вимоги, які вона ставить до людини і її психічних властивостей, у міру ознайомлення з ними в процесі професійної підготовки часто обертається розчаруванням у здійсненому виборі. Тому у контексті означеної проблеми прийняття рішення щодо визначення професійного майбутнього і певних засобів для його здійснення випускник повинен мати певний рівень сформованості психологічної готовності.

Теоретичний аналіз дає змогу констатувати, що поняття «психологічна готовність» має широкий спектр визначень і трактується, зокрема як комплекс здібностей (С. Рубінштейн) [10]; складне особистісне утворення, багаторівнева та багатопланова система якостей і властивостей особистості, які у своїй сукупності дозволяють певному суб'єкту ефективно виконувати конкретну діяльність (В. Моляко) [7]; особливий стан, що має складну динамічну структуру і є виявленням сукупності взаємопов'язаних мотиваційних і стійких вольових характеристик особистості (Д. Узнадзе) [12], цілісне, складне, особистісне утворення, що охоплює професійні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання й уміння (Г. Троцко) [11].

Ми поділяємо точку зору О. Пінської, яка розглядає психологічну готовність «у безпосередньому зв'язку з формуванням, розвитком і вдосконаленням психічних станів, мотивів, пізнавальних процесів, здібностей, комплексу індивідуально-психологічних якостей особистості, системи професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, емоційних і вольових процесів студентів, що забезпечує успішність реалізації професійних функцій у майбутній професійній діяльності» [9, с. 262].

На основі теоретичного аналізу означеної дефініції у її структурі виділяється система таких взаємодетермінованих структурно-функціональних компонентів: змістовий, пізнавально-операційний, ціннісно-мотиваційний, емоційно-вольовий, особистісний, оцінювальний. Зазначимо, що своєрідність компонентного змісту психологічних аспектів структури професійного самовизначення детермінується особливостями юридичної діяльності.

Вимоги до фахової підготовки юристів, які повинні мати широкий кругозір у галузі спеціальних знань, володіти практичними професійними навичками, вміннями працювати з людьми, передбачає змістову орієнтацію в узагальнених теоретичних знаннях сутності і психологічних особливостей праці юриста. Тому психологічна готовність до професійного самовизначення значною мірою обумовлюється освоєнням предметного змісту і особливостей юридичної діяльності.

У цьому зв'язку В. Бедь зазначає: «Безпосередня практична діяльність юриста включає в себе різноманітні інтелектуально-пізнавальні, оціночні, комунікативні дії, які полягають у вивченні людей і виникаючих ситуацій (цивільні спори, конфлікти, злочини та ін.), в прийнятті рішень і розробці плану їх реалізації, в координації дій з іншими спеціалістами, що відрізняє роботу суб'єктів юридичної діяльності наявністю значних інтелектуальних навантажень, пов'язаних зі складністю завдань, що вирішуються, врахуванням великої кількості різноманітних (часом суперечливих) факторів» [2, с. 99]. Отже, надзвичайна складність юридичної праці потребує оволодіння загальнотеоретичними, спеціальними юридичними і психологічними знаннями, вміннями і навичками.

Виходячи з вищевикладеного, психологічну готовність до професійного самовизначення необхідно розглядати і з позиції професійної спрямованості пізнавальних процесів (сприймання, мислення, уява, пам'ять, увага), що потребує їх відповідності об'єктивним вимогам професії юриста.

Серед властивостей сприймання особливо важливими є самостійність, об'єктивність, неупередженість, вміння за зовнішніми засобам виразності визначити стан особи (щирість поведінки або наносну емоційність), здатність сприймати незвичність і унікальність об'єктів. У мислительних процесах підкреслюються вміння: у звичайному бачити незвичайне, невідоме; порівнювати, узагальнювати, класифікувати дані, виділяти головне і найбільш істотне в юридичних ситуаціях, явищах, фактах; розпізнати, моделювати їх, прогнозувати можливі наслідки. Неможливо переоцінити в діяльності юриста і такі якості мислення, як аналітичність, критичність, логічність, діалогічність, гнучкість, оригінальність.

З мисленням пов'язана уява, яка проявляється у баченні можливих трансформацій об'єкта, умінні створювати образ на основі окремих деталей, моделюванні процесів. Уява має поєднувати в собі репродуктивні та творчі функції, а також функції антиципації, що так важливо в діяльності юриста.

Точне і повне знання законодавства і процесуальних норм юридичної діяльності визначають особливості мнемічних процесів, серед яких важлива роль належить процесам запам'ятовування, збереження і відтворення великого обсягу інформації, оперативності в її переробці, добору цінної інформації і її передаванню в довгострокову пам'ять. Особливістю уваги юриста є її можливість до переключення, розподільності, переміщення з одного об'єкта на інший. Вона має характеризуватися достатньою стійкістю, обсягом, концентрацією.

Підґрунтям, що визначає вектор процесу професійного самовизначення особистості і виступає своєрідною мірою його продуктивності, є професійно-ціннісні орієнтації особистості та мотиви вибору професійних уподобань відповідно до прийнятих у суспільстві норм і правил, продиктованих часом. Тому усвідомлене професійне самовизначення виражається у трансформації соціально значущих професійних цінностей у особистісну цінність [3, с. 8]. А оскільки вибір професії – це не лише вибір конкретної сфери професійної діяльності, але часто і вибір способу життя, то особистісно-професійне самовизначення абітурієнтів залежить від тих сенсів і цінностей, які вони знаходять у майбутній професійній діяльності, від того, на якому місці ієрархії цінностей перебуває цінність самої професії.

Однак саме по собі ціннісне ставлення до майбутньої професії свідчить лише про напрямок активності особистості і нічого не говорить про причини такого ставлення. Цінність, що займає найвище положення в системі ціннісних орієнтацій та має для індивіда найбільшу значущість, стає провідною спрямованістю особистості [1, с. 65]. Окремим видом спрямованості виступає професійна спрямованість, яка в психологічних дослідженнях визначається через мотивацію і характеризується ієрархічністю структури домінуючих мотивів, що спонукають особистість до їх втілення у професійній діяльності [7]. Рівень сформованості професійної мотивації служить мотиватором професійного самовизначення особистості і визначає характер діяльності майбутнього юриста. Тому продуктивне професійне самовизначення можливе лише за умови створення належної мотиваційно-ціннісної основи як сукупності внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, що орієнтована на досягнення особистісних і суспільних цілей.

Праця юриста, яка пов'язана з виконанням великої кількості різноманітних і складних завдань, вирізняється наявністю значних інтелектуальних навантажень і характеризується високою емоційністю. С. Рубінштейн зазначає: «Самі емоції людини являють собою єдність емоційного і інтелектуального, так само як пізнавальні процеси зазвичай створюють єдність інтелектуального та емоційного» [10, с. 552]. Тому емоційна забарвленість діяльності робить її особистісно значущою і позитивно впливає на творчий характер пізнавальних процесів студентів, упевненість у своїх силах.

Успішне розв'язання юридичної справи (надання людям допомоги, запобігання правопорушенням і злочинам тощо) викликає у юриста позитивні емоції (радість, задоволення, переживання незвичності прийнятого правильного рішення тощо), які, сигналізуючи особистості про значущість професії для неї, активізують процес професійного становлення.

Слід зазначити: при виборі професії юриста необхідно брати до уваги, що юридична діяльність часто пов'язана з виконанням службових обов'язків в екстремальних, стрес-

согених умовах, що нерідко призводить до нервово-психічного перевантаження і викликає у юриста стійкі стани психічної напруженості, емоційної нестійкості, що може проявитися у зниженні працездатності, загальному почутті втоми, емоційному виснаженні. Тому зниження емоційної напруженості потребує від юриста значних вольових зусиль, що передбачає наявність сформованих вольових якостей (цілеспрямованість, сміливість, рішучість, самовладання, витримка, терпіння, наполегливість, психологічна стійкість, самостійність, здатність управляти своїми діями в екстремальних ситуаціях професійної взаємодії тощо), які забезпечують стан мобілізації внутрішніх сил та забезпечують психологічну готовність до діяльності. Воля забезпечує перехід від переживання людини (емоційні процеси) до практичної діяльності. [2, с. 73].

Кожен з означених компонентів психологічної готовності, що детермінує професійне самовизначення, необхідно розглядати на рівні відповідності особистісних і професійних якостей юриста об'єктивним вимогам професії. Систематизація різних підходів науковців до визначення якостей, які дозволяють фахівцю отримувати переваги в конкурентних відносинах в обраній для себе сфері професійної діяльності, дозволяє стверджувати, що серед домінуючих для сучасного студента юридичного вишу особливо значення набувають такі особистісні (гнучкість, професійна мобільність, відповідальність, адаптивність, комунікативність, самостійність, цілеспрямованість, ціннісні орієнтації й установки, критичне мислення, уміння «презентувати себе», розвинута інтуїція, стресостійкість, рефлексивність, спостережливість, готовність до ризику, здатність до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти та ін.) та професійні (професійна компетентність, володіння методами розв'язання різноманітних професійних завдань, здатність справлятися з різними професійними проблемами, творчі та інтелектуальні здібності, інноваційність, креативність, проективність, працездатність, здатність до прогнозування) якості.

Слід також наголосити, що в процесі діяльності юрист постійно повинен визначати свої позицію, ставлення до подій, фактів, що виражається у оціночних судженнях і відображається у відповідних (позитивних чи негативних) емоційних реакціях. При цьому специфічність оціночного судження залежить, з одного боку, від об'єктивної ситуації, об'єктивного стану справ, а з іншого, – від потреб, інтересів, намірів самого юриста. У цих умовах усунення суб'єктивності в оцінках потребує зіставлення фактичних даних з правовими нормами, вимогами, які виступають у цьому випадку оціночними критеріями. У зв'язку з цим серед компонентів психологічної готовності до професійного самовизначення неабияку роль відіграє самооцінка суб'єктом ступеня відповідності самого себе щодо обраної професії. Здійснюється самооцінка на основі порівняння професійних вимог з індивідуально-психологічними особливостями особистості, які необхідні для оволодіння конкретною професією. Детермінуючи поведінку і діяльність особистості, самооцінка дозволяє критично ставитися до себе, виробити уміння обирати реальну мету, змінювати уявлення про власне «Я-професійне».

Отже, взаємозв'язок і взаємообумовленість компонентів психологічної готовності виступає базисною детермінантою ефективного професійного самовизначення майбутніх фахівців юридичного профілю.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Вищевикладене свідчить, що у сучасному розумінні професійне самовизначення розглядається в психології не лише як конкретний вибір професії, вибір напряму і змісту свого подальшого розвитку, сфери та засобів реалізації індивідуальних якостей і здібностей, соціального середовища для втілення своєї життєвої мети та моральних цінностей, а й як неперервний процес пошуку сенсу в професійній діяльності, що вибирається, а освоюється та виконується. Детермінується успішне професійне самовизначення достатньою сформованістю, тісним взаємозв'язком та взаємообумовленістю всіх компонентів психологічної готовності, що виступає визначальною передумовою адекватного особливостям особистості вибору професії, забезпечує успішне оволодіння юридичною діяльністю та обумовлює ефективність подальшого професійного становлення фахівців юридичного профілю. Подальші наукові пошуки розглядаються в аспекті дослідження психологічних умов поглиблення професійної спрямованості психологічної підготовки майбутніх юристів.

Список використаної літератури

1. Алексеева В.Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В.Г. Алексеева // Психологический журнал. – 1984. – № 5. – Т. 5. – С.63–70.
2. Бедь В.В. Юридична психологія: навч. посіб. / В.В. Бедь. – К. :Каравела, 2003. – 376 с.
3. Борисова Е.Н. Профессиональное самоопределение. Личностный аспект: автореф. дис. ... д-ра псих. наук : 19.00.07. / Е.Н. Борисова. – Москва, 1995. С. 8.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 376.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 308 с.
6. Митина Л.М. Психология профессионального развития / Л.М. Митина. – М.: Флинта, 1998. – С.38–41.
7. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці / В.О. Моляко. – К.: Знання, 1989. – 256 с.
8. Немов Р.С. Психология. Словарь-справочник. Ч.2 / Р.С. Немов. – М.: ВЛАДОС- Пресс, 2003. – 352 с.
9. Пінська О.Л. Формування готовності майбутнього вчителя до творчої педагогічної діяльності / О.Л. Пінська // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. –2018. – № 2 (16). – С.260–265.
10. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. / С.Л. Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1976. – С.415.
11. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Г.В. Троцько. – К., 1997. – 54 с.
12. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования / Д.Н. Узнадзе. – М.: Наука, 1966. – 452 с.

References

1. Alekseeva, V.H. (1984). *Tsennosti orientatsii kak faktor zhiznedeiatelnosti i razvitiia lichnosti* [Value orientations as a factor of vital activity and personality development]. *Psikhologicheskii zhurnal* [Journal of Psychology], no. 5, pp. 63-70 (In Russian).
2. Bed, V.V. (2003). *Yurydychna psykhologhiia* [Legal psychology]. Kyiv, Karavela Publ., 376 p. (In Ukrainian).
3. Borisova, E.N. (1995). *Professionalnoe samoopredelenie. Lichnostnyi aspect. Avtoref. dis. dok. ped. nauk* [Professional self-determination. Personality aspect. Abstract of doc. ped. sci. diss.]. Moskva, 8 p. (In Russian).
4. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv, Lybid Publ., 376 p. (In Ukrainian).
5. Markova, A.K. (1996). *Psykhologhiia professionalizma* [The psychology of professionalism]. Moskva, Mezhdunarodnyi humanitarnyi fond "Znanie" Publ., 308 p. (In Russian).
6. Mitina, L.M. (1998). *Psykhologhiia professionalnoho razvitiia* [Psychology of professional development]. Moskva, Flinta Publ., pp. 38-41 (In Russian).
7. Moliako, V.O. (1989). *Psykhologichna hotovnist do tvorchoi pratsi* [Psychological readiness for creative work]. Kyiv, Znannia Publ., 256 p. (In Ukrainian).
8. Nemov, R.S. (2003). *Psikhologhiia. Slovar-spravochnik* [Psychology. Dictionary reference]. Moskva, VLADOS-PRESS Publ., part 2, 352 p. (In Russian).
9. Pinska, O.L. (2018). *Formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia do tvorchoi pedahohichnoi diialnosti* [Formation of readiness of the future teacher for creative pedagogical activity]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedahohika i psykhologhiia. Pedahohichni nauky* [Journal of the University of Alfred Nobel. Pedagogy and Psychology. Pedagogical sciences], no. 2, pp. 260-265 (In Ukrainian).
10. Rubinshtein, S.L. (1976). *Problemy obshchei psikhologii* [Problems of general psychology]. Moskva, Prosveshchenie Publ., 415 p. (In Russian).
11. Trotsko, H.V. (1997). *Teoretychni ta metodychni osnovy pidhotovky studentiv do vykhovnoi diialnosti u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and

methodological bases of students' preparation for educational activity in higher pedagogical educational establishments]. Kyiv, 54 p. (In Ukrainian).

12. Uznadze, D.N. (1966). *Psikholohicheskie issledovaniia* [Psychological research]. Moskva, Nauka Publ., 452 p. (In Russian).

PSYCHOLOGICAL READINESS OF FUTURE LEGAL SPECIALISTS TO PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION

Tetiana L. Shepelenko, PhD in Pedagogy, Professor at the Department of Social and Humanities at Kryvyi Rih Faculty of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih (Ukraine). E-mail: shepelenko_t_l@ukr.net

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-27

Key words: professional self-determination, psychological readiness, components of the structure of psychological readiness, component content of psychological readiness.

The improvement of the quality of the professional training of future lawyers essentially depends on a well-founded and conscious professional self-determination, which in psychology is considered as a process of analyzing the internal resources of the individual, the skills of a future specialist and comparing its results with the requirements of the profession in the context of an independent choice of professional activity.

The basic determinant of professional self-determination is psychological readiness as a complex dynamic structure, a set of intellectual, emotional, motivational and volitional aspects of the human psyche in their interrelation with external conditions. Psychological readiness as an integrated psychological education is a complex system of mutually determined structural and functional components, the main among which are: content, cognitive-operational, emotional-volitional, personal, appraisal ones.

Psychological readiness for professional self-determination is caused to a significant measure by the development of substantive content and features of legal activities of future lawyers, which involves mastering general theoretical, special legal and psychological knowledge, skills and abilities. Psychological readiness for professional self-determination is connected with the professional orientation of cognitive processes, which requires their formation in accordance with the objective requirements of the legal profession. The basis of professional self-determination is motivation-value readiness, which determines the effectiveness of professional self-determination of future lawyers.

Legal activity is often associated with the performance of official duties in extreme, stressful conditions, **it often leads to neuropsychic overload, which can cause steady states of emotional tension in an employee.** Psychological readiness to reduce emotional tension requires the formation of lawyer's emotional and volition spheres, ensuring the state of mobilization of internal forces and readiness for action. **Psychological readiness is determined by the self-esteem that allows to be critical of oneself, to change the idea of "I am professional". Psychological readiness must also be considered at the level of compliance of the personal and professional qualities of a lawyer with the objective requirements of the profession.**

Sufficient formation of all components of psychological readiness for professional self-determination, their close interconnection and intersectionality provides the adequate choice of a profession appropriate to the personality characteristics, and serves as a determining prerequisite for successful occupation and the means of effective further legal activity.

Одержано 15.12.2018.